

วารสารข่าว สผ. กวвод

การวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ปีที่ 19 ฉบับที่ 1 มกราคม - เมษายน 2560

จากกองบรรณาธิการ

วารสารข่าวฉบับนี้ตีพิมพ์เป็นปีที่ 19 ฉบับที่ 1 (เดือนมกราคม - เมษายน 2560) แล้ว สำหรับในฉบับนี้มีบทความเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมที่คัดสรรแล้วจำนวน 3 บทความด้วยกัน ได้แก่ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น ชนบทธรรมนิยม จารีตประเพณีด้านการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศป่าไม้” “อุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาลกับการจัดการผลกระทบสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน..” และ “ทำ EIA หรือ EHIA กรณีโครงการเขื่อนหรืออ่างเก็บน้ำแล้วประชาชนได้ประโยชน์อะไร” เริ่มต้นขอเสนอข้อมูลจำนวนรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ที่สำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (สผ.) สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) ได้รับย้อนหลัง 3 ปีเปรียบเทียบกับจำนวนเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพิจารณารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม จะเห็นได้ว่า บุคลากรทุกท่านต้องทุ่มเทศักยภาพเป็นอย่างสูงเพื่อรองรับภารกิจต่าง ๆ ในการพัฒนาประเทศควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ตลอดไป นอกจากนี้ สำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (สผ.) ได้ปรับโครงสร้างของส่วนราชการโดยแบ่งออกเป็นกองวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (กผว.) โดยมีนายสุโข อุบลทิพย์ ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ และกองพัฒนาระบบการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (กพส.) โดยมีนางเสาวภา ธิญะชีระนันท์ ดำรงตำแหน่งรักษาการผู้อำนวยการ ทั้งนี้เพื่อเพิ่มความคล่องตัวในการปฏิบัติงานด้านการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยในการปรับโครงสร้างนี้เป็นไปตามคำสั่ง สผ. ที่ 69/2559 เรื่องการแบ่งส่วนราชการในสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นการภายใน ลงวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2560

ตารางแสดงจำนวนรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เสนอให้ สผ. (โครงการ/ฉบับ) ระหว่างปีงบประมาณ 2557-2559

ประเภทโครงการ	ปีงบประมาณ					
	2557		2558		2559	
	จำนวน รายงานฯ (จำนวน บุคลากร)	อัตราส่วน รายงานฯ ต่อบุคลากร 1 คน	จำนวน รายงานฯ (จำนวน บุคลากร)	อัตราส่วน รายงานฯ ต่อบุคลากร 1 คน	จำนวน รายงานฯ (จำนวน บุคลากร)	อัตราส่วน รายงานฯ ต่อบุคลากร 1 คน
บริการชุมชนและที่พักอาศัย	1,846 (17)	109	1,537 (17)	90	1,214 (18)	97
คมนาคม	68 (11)	6	78 (11)	7	104 (12)	9
เหมืองแร่และพัฒนาปิโตรเลียม	160 (10)	16	143 (10)	14	207 (10)	21
พลังงาน	111 (10)	11	91 (10)	9	90 (10)	9
อุตสาหกรรม	148 (9)	16	101 (10)	10	94 (11)	8
อุตสาหกรรมปิโตรเคมี	59 (7)	8	62 (7)	9	45 (8)	6
แหล่งน้ำและเกษตรกรรม	12 (12)	1	8 (12)	1	5 (11)	1

ที่มาของข้อมูล: ข้อมูลรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เสนอให้ สผ. พิจารณา จากกลุ่มงานวิชาการและฐานข้อมูลกพส.

ข้อมูลจำนวนบุคลากร (ในวงเล็บ) จากกลุ่มงานพัฒนาหลักเกณฑ์/กพส.

หมายเหตุ: จำนวนรายงานฯ คือ จำนวนรวมของรายงาน EHIA EIA IEE เข้าใหม่ และรายงาน EHIA EIA เปลี่ยนแปลง เพิ่มเติม ขยาย

ที่ปรึกษา อัมภาพร ไกรพานนท์ กานดา ปิยจันทร์ สุโข อุบลทิพย์

บรรณาธิการ เสาวภา ธิญะชีระนันท์

กองบรรณาธิการ จรัล เทพอวยพร จุฑาภรณ์ ทองสอดแสง สมิต จิระมงคล พงศธร พวงสมบัติ

ธนภัทร์ ศรีถาวร ยุทธพงษ์ พุกอาษา น้ำฝน พริ้งจำรัส

จัดทำโดย กลุ่มงานพัฒนาระบบและติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อม สำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

Website : www.onep.go.th/eia

** สนใจติดต่อเป็นสมาชิกวารสารข่าวได้ที่ 0 - 2265 - 6500 ต่อ 6856 ** (ไม่มีค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น)

Look back ONEP/EIA Activity

กิจกรรมที่ 1 เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2560 นายสุโข อุกุลทิพย์ ผู้อำนวยการกองวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม เป็นประธานเปิดการประชุมสัมมนาเรื่องการประยุกต์ใช้แนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการหรือกิจการด้านอาคาร การจัดสรรที่ดิน และบริการชุมชนไปสู่การปฏิบัติ ณ โรงแรม เอเชีย กรุงเทพมหานคร การประชุมสัมมนาครั้งนี้เป็นการเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยมี นายสันติ บุญประคับ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม นางประกายรัตน์ สุขุมลชาติ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสังคมและการมีส่วนร่วมของประชาชน และนายมีศักดิ์ มลิณทวิสมัย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการมลพิษ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้เข้าใจและสามารถนำแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการหรือกิจการด้านอาคาร การจัดสรรที่ดิน และบริการชุมชน ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย คณะกรรมการผู้ชำนาญการพิจารณารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (คชก.) ด้านอาคาร การจัดสรรที่ดิน และบริการชุมชน บริษัทผู้พัฒนาโครงการด้านอสังหาริมทรัพย์ นิติบุคคลผู้มีสิทธิจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม เจ้าหน้าที่ สผ. และเจ้าหน้าที่สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด (ทสจ.) ในพื้นที่กระจายภารกิจและพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม

ภาพที่ 1 นายสุโข อุกุลทิพย์ กล่าวเปิดการประชุมและบรรยายภาคการประชุม

กิจกรรมที่ 2 เมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2560 พลเอก สุรศักดิ์ กาญจนรัตน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นประธานพิธีเปิดการมอบรางวัลแก่สถานประกอบการที่ปฏิบัติตามมาตรการในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และมีการจัดการสภาพแวดล้อมดีเด่นประจำปี 2559 หรือ EIA Monitoring Awards 2016 ณ ห้องคอนเวนชัน เซ็นเตอร์ โรงแรม รามา การ์เด้นส์ กรุงเทพฯ โดยได้มีการมอบโล่ขอบคุณคณะกรรมการพิจารณาคัดเลือก และโล่รางวัลเกียรติคุณ พร้อมประกาศนียบัตรแก่สถานประกอบการที่ปฏิบัติตามมาตรการในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและมีการจัดการสภาพแวดล้อมดีเด่นประจำปี 2559 โดยมี นางรวีวรรณ ภูริเดช เลขาธิการสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นผู้กล่าวรายงานความเป็นมาของการจัดงาน และผลการดำเนินการพิจารณาคัดเลือกและเกณฑ์การคัดเลือก ซึ่งผลจากการตรวจประเมินของคณะกรรมการฯ มีโครงการที่ได้รับรางวัลทั้งสิ้น จำนวน 98 โครงการ โดยแยกเป็นประเภทรางวัลระดับยอดเยี่ยม จำนวน 18 โครงการ รางวัลระดับดีเด่น จำนวน 61 โครงการ และรางวัลระดับชมเชย จำนวน 19 โครงการ สำหรับการมอบรางวัล EIA Monitoring Awards วัตถุประสงค์เพื่อสร้างแรงจูงใจสนับสนุนให้ผู้ประกอบการโครงการพัฒนาของภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ และเอกชนได้ปฏิบัติตามมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมตามที่กำหนดไว้ในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 2 พิธีเปิดงานและบรรยากาศงานมอบรางวัลแก่สถานประกอบการที่ปฏิบัติตามมาตรการในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและมีการจัดการสภาพแวดล้อมดีเด่นประจำปี 2559

กิจกรรมที่ 3 เมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2560 สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) จัดโครงการฝึกอบรมเรื่อง “ความรู้เกี่ยวกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และกองทุนสิ่งแวดล้อม” ณ โรงแรม ริเวอร์ ซิตี้ อำเภอมะนัง จังหวัดมุกดาหาร โดยมีนายณรงค์ นครจินดา รองผู้ว่าราชการจังหวัดมุกดาหาร เป็นประธานเปิดการอบรม นางเสาวภา ธิญะชีรานนท์ รักษาการผู้อำนวยการกองพัฒนาระบบการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม เป็นผู้กล่าวรายงานและบรรยายพิเศษ เรื่อง “ความรู้เกี่ยวกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพและกองทุนสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ” ต่อจากนั้นเป็นการแบ่งกลุ่มฝึกปฏิบัติเพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งประกอบด้วย อาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน (ทสม.) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และประชาชนทั่วไปในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ มีความรู้ความเข้าใจ หลักการการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของประชาชน ตลอดจนบทบาทหน้าที่ของ ทสม. อปท. ในกระบวนการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และด้านกองทุนสิ่งแวดล้อม สำหรับพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ มี 10 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดตาก มุกดาหาร สระแก้ว สงขลา ตรัง เชียงราย กาญจนบุรี หนองคาย นครพนม และนราธิวาส

ภาพที่ 3 ผู้จัดอบรมสัมมนาและผู้เข้าร่วมถ่ายภาพหมู่ร่วมกันและบรรยากาศการอบรมสัมมนา

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี ด้านการอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศป่าไม้

นายปรเมธี ทุมมาเกิด
นักวิชาการสิ่งแวดล้อมปฏิบัติการ
กลุ่มงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม
ด้านการพัฒนาแหล่งน้ำและเกษตรกรรม

ความหลากหลายทางชีวภาพทางธรรมชาติเป็นจุดสำคัญที่ทำให้ระบบนิเวศธรรมชาติสามารถดำรงอยู่ได้ ภายใต้สภาพการณ์ของสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดังนั้นความหลากหลายทางชีวภาพจึงมีความสำคัญยิ่งต่อสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม แต่ในปัจจุบันมนุษย์เป็นผู้ที่พยายามทำลายความหลากหลายดังกล่าวให้ลดลงและได้พยายามสร้างสิ่งทดแทนความหลากหลายทางชีวภาพที่อยู่ในระดับต่ำกว่า เช่น การตัดถางป่าเต็งรังแล้วปลูกสวนป่าทดแทน ด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจโดยมีความคิดว่าป่าเต็งรังมีประโยชน์เชิงเศรษฐกิจต่ำจึงปลูกสักหรือปลูกยูคาลิปตัสแทนที่สวนป่าดังกล่าวเป็นระบบนิเวศที่มีความหลากหลายทางชีวภาพต่ำ เนื่องจากมีสิ่งมีชีวิตน้อยชนิดจึงทำให้ระบบนิเวศใหม่ ไม่ทนทานต่อการผันแปรของสิ่งแวดล้อม เช่น เกิดการระบาดของเชื้อรา เป็นต้น และสุดท้ายมนุษย์จะต้องเป็นผู้ที่เข้าไปดูแลรักษา (treatment) เพื่อให้ระบบอยู่ได้ เช่น การกำจัดแมลง เชื้อรา อันเป็นฐานของปัญหาการนำสารเคมีเข้าสู่ระบบนิเวศ ทำให้เป็นการทำลายความหลากหลายทางชีวภาพของโลกอย่างรุนแรงในวงกว้างมากขึ้น นอกจากนี้ความหลากหลายทางชีวภาพยังถูกคุกคามจากการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติที่รวดเร็ว เช่น แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด น้ำท่วม ไฟป่า ฯลฯ ซึ่งมีผลให้สิ่งมีชีวิตตามพื้นที่ของระบบนิเวศธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไปด้วย สิ่งมีชีวิตใดไม่สามารถปรับตัวได้ทันท่วงทีก็อาจสูญพันธุ์ ซึ่งเป็นการสูญเสียที่ไม่อาจกลับคืนมาได้ และหากสิ่งมีชีวิตใดปรับตัวได้ก็อาจต้องมีการปรับตัวเพื่อที่จะสร้างและพัฒนาให้ระบบนิเวศที่อาศัยอยู่มีความสมบูรณ์และพร้อม ตลอดจนการสร้างเสริมความมั่นคงให้มากขึ้น อีกทั้งความหลากหลายทางชีวภาพยังเกี่ยวพันกับวิถีชีวิตและความอยู่รอดของมนุษย์เพราะทรัพยากรชีวภาพจัดเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นที่พึ่งพิงของมนุษย์โดยให้ปัจจัยสี่ การใช้ประโยชน์จากคุณค่าของความ

หลากหลายทางชีวภาพของมนุษย์ในแต่ละท้องถิ่นอาจแตกต่างกันไปตามขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่นนั้น สามารถกล่าวได้ว่าชุมชนท้องถิ่นจะมั่นคงอยู่ได้ก็ต่อเมื่อความหลากหลายทางชีวภาพของท้องถิ่นยังคงอยู่

ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพลำดับที่ 188 ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 26 มกราคม พ.ศ. 2547 โดยมีโครงการนำร่องเพื่อศึกษาและถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศป่าไม้ เพื่อศึกษารวบรวม และวิเคราะห์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศป่าไม้ ซึ่งเชื่อมโยงต่อการให้คุณค่าและความสำคัญต่อบริการจากระบบนิเวศและมีผลต่อการดำรงชีวิตที่กลมกลืนสอดคล้องกับธรรมชาติ ดำเนินการโดยกองประสานการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเริ่มดำเนินโครงการฯ ตั้งแต่ มิถุนายน พ.ศ. 2559 โดยมุ่งหวังให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชนพื้นเมือง/ชุมชนท้องถิ่นได้นำข้อมูลจากการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาแนวทางเพื่อการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นและสนับสนุนการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศป่าไม้อย่างยั่งยืน อีกทั้งเป็นการดำเนินงานที่สอดคล้องกับโปรแกรมงานว่าด้วยมาตรา 8 (j) และข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องภายใต้อนุสัญญาฯ ด้วย จากการระดมความคิดเห็นของคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2559 ได้พิจารณาพื้นที่ศึกษาของแต่ละภูมิภาค จำนวน 5 แห่ง ได้แก่

1. ชุมชนบ้านร่องบอน จังหวัดเชียงราย
2. ชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี จังหวัดกาญจนบุรี

3. ชุมชนป่าภูขวาง จังหวัดมุกดาหาร
4. ชุมชนตะโหนด จังหวัดพัทลุง
5. กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านเป็ดใน จังหวัดตราด
จากเนื้อหาของมาตรา 8 (j) สามารถถอดใจความสำคัญ ออกเป็น 3 หัวข้อหลัก ประกอบด้วย

1. เคารพ ส่งเสริม และคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี โดยทั้ง 5 ชุมชนได้มีการนำ จารีตประเพณี และความเชื่อของชุมชนมาใช้ประโยชน์ในการ จัดการดูแลป่า โดยใช้พิธีบังสุกุล พิธีผูกผ้าบูชารุกขเทวดาของ ศาสนาพุทธมาประกอบพิธีกับต้นไม้ใหญ่ เพื่อไม่ให้มีการตัด ต้นไม้ ใช้การแสดงพื้นบ้านที่เชื่อมโยงกับการอนุรักษ์ป่าไม้ ซึ่ง จะมีการสอดแทรกความรู้ ความสำคัญของป่าผ่านบทเพลง เช่น เพลงเหย่ย ของจังหวัดกาญจนบุรี นอกจากนี้ยังมีประเพณีและ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ ควบคู่กับการดูแลรักษาป่า เช่น ประเพณีผูกเสี่ยวกับป่า ประเพณี เลี้ยงดอนปู่ตา การใช้สมุนไพร การประกอบอาหารจากผลิตผล จากป่า เป็นต้น

2. ประดิษฐานกรรม/การปรับประยุกต์ใช้ที่เหมาะสม โดย ชาวบ้าน จะร่วมมือกันทำฝายชะลอน้ำขึ้นเพื่อกักเก็บน้ำ โดยใช้ วัสดุอุปกรณ์ที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นมาประยุกต์สร้างฝายชะลอน้ำ ซึ่งจะพิจารณาจากลักษณะของพื้นที่จริงประกอบการดำเนินงาน เพื่อกักน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง ใช้ทั้งอุบโภคบริโภค ทำให้ชาวบ้าน ในชุมชนไม่มีการขาดแคลนน้ำกินน้ำใช้ และยังมีการทำประปา ภูเขา โดยใช้ระบบท่อ PVC รับน้ำจากแหล่งน้ำมายังบ้านเรือน ของชาวบ้าน การไหลของน้ำจะอาศัยตามแรงโน้มถ่วงของโลก ไหลจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำ ซึ่งเป็นวิธีที่ลดการใช้พลังงานไฟฟ้าหรือน้ำมันเชื้อเพลิงได้อีกด้วย ส่วนจังหวัดตราดมีการจัดทำเต้ายาง แล้วนำไปวางบริเวณแนวชายฝั่ง เพื่อลดแรงคลื่นปะทะ แก้อันตราย ป่าชายเลนถูกทำลายจากเรือคราดหอย และยังเป็นแหล่งเพาะ พันธุ์สัตว์น้ำอีกด้วย

3. การถือปฏิบัติสืบทอด โดยทั้ง 5 ชุมชนได้ให้ความสำคัญกับเยาวชนคนรุ่นใหม่ เช่น การอบรมมัคคุเทศก์น้อยให้แก่ เด็กที่สนใจในชุมชน นอกจากนี้ยังมีการศึกษาและจัดทำเส้นทาง ศึกษาธรรมชาติ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่เยาวชน และเปิดโอกาส ให้เด็กในชุมชนได้ร่วมในการทำกิจกรรมการอนุรักษ์ของชุมชน ทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับป่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ของชุมชน มีการจัดตั้งคณะทำงาน

กลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชน ส่งเสริมการพัฒนาเครือข่ายและชี้แนะ แนวทางในการจัดตั้งกลุ่มของชุมชนอื่น ๆ อีกด้วย

ภูมิปัญญาที่ก่อตัวมาจากการเรียนรู้อยู่กับป่าละเมาะบ้าน เป็นความสามารถในการนำความหลากหลายทางชีวภาพของ ผืนป่ามาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน บางภูมิปัญญายังสามารถ พัฒนาต่อยอดเป็นรายได้เลี้ยงชีพ หรือการบำบัดรักษาโรค โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับสมุนไพรที่มีสรรพคุณทางยา กลายเป็น ภูมิปัญญาที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ซึ่งลักษณะภูมิปัญญา มีความสอดคล้องกับวิถีการดำรงชีพของคนในท้องถิ่นตั้งแต่อดีต และยังคงดำรงอยู่ถึงปัจจุบัน ซึ่งแบ่งได้ 8 กลุ่ม คือ ด้านการเกษตร ด้านหัตถกรรม ด้านการรักษาโรคพื้นบ้าน (การดูแลสุขภาพ) ด้านสมุนไพร ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านนันทนาการ ด้าน พิธีกรรมความเชื่อ ด้านอาหารและโภชนาการ การที่จะรักษา เขตธรรมชาติซึ่งเป็นระบบนิเวศที่หลากหลายเอาไว้ นั้น จำเป็น อย่างยิ่งที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงในวิถีทางหรือทัศนคติต่าง ๆ ที่มนุษย์มองและใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และที่สำคัญที่สุดจะต้อง มีความมุ่งมั่นที่จะจำกัดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้อยู่ในระดับ ที่เหมาะสม จะต้องดำรงพร้อมทั้งฟื้นฟูความหลากหลายทาง ชีวภาพในป่าเขาลำเนาไพร แหล่งน้ำต่าง ๆ ที่เราใช้ รวมทั้งใน หมู่บ้าน ชุมชนและเมืองต่าง ๆ ที่เราอาศัยอยู่ด้วยกัน

ดังนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่า การรักษาความหลากหลาย ทางชีวภาพให้สามารถดำรงอยู่ต่อไปได้ คือ การศึกษา เรียนรู้ พื้นฟู ภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อให้ภูมิปัญญาดังกล่าวกลับมามี บทบาทในการเป็นแบบแผนการดำรงชีวิตของผู้คนอย่างเกื้อกูล ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ดังเช่นที่ “ปราชญ์ชาวบ้าน” ในอดีต จนถึงปัจจุบันได้เรียนรู้และนำมาปฏิบัติอย่างได้ผล สมควรแก่ การเป็นตัวอย่างสำหรับสังคมไทยต่อไป

แหล่งอ้างอิง

1. ศูนย์วิจัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2552). ความหลากหลายทางชีวภาพฐานรากแห่งความยั่งยืน ของชุมชนท้องถิ่นป่าตะวันตก สืบค้นเมื่อ 14 กุมภาพันธ์, 2560, จากเว็บไซต์ : http://www.rdi.ku.ac.th/kasetresearch52/08-integration/nikhom/integration_00.html

2. ขนิษฐา. (2549). ความสำคัญของความหลากหลายทางชีวภาพ สืบค้นเมื่อ 14 กุมภาพันธ์, 2560, จากเว็บไซต์ : http://www.tpa.or.th/writer/read_this_book_topic.php?bookID=212&pageid=5&read=true&count=true

3. มปต. (2551). ความหลากหลายทางชีวภาพกับการพัฒนาที่ยั่งยืน (ยุทธวิธีในการป้องกันรักษาไว้ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพ : ภูมิปัญญาและบทบาทของชาวบ้าน).เทศบาลตำบลทุ่งสง. นครศรีธรรมราช สืบค้นเมื่อ 14 กุมภาพันธ์, 2560, จาก

เว็บไซต์: http://www.tungsong.com/Environment/Bio/Chaladchay/Bio_04_j.asp

4. สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2559). การเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น ชนบธรรมเนียม จาริต ประเพณี ด้านการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศป่าไม้ ภายใต้โครงการพัฒนาเครื่องมือกลไก การจัดการความหลากหลายทางชีวภาพและอนุวัตอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ

อุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาลกับการจัดการ ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน...

นางสาวปัทมพร วิทยาไพโรจน์
นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ/
กลุ่มงานวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้านอุตสาหกรรม

“อุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาล” นับว่าเป็นอุตสาหกรรม การเกษตรหลักประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญสำหรับการพัฒนา เศรษฐกิจของประเทศไทย ปัจจุบันไทยเป็นประเทศผู้ผลิตและ ส่งออกน้ำตาลรายใหญ่อันดับ 2 ของโลก รองจากประเทศบราซิล และเป็นผู้ส่งออกรายใหญ่ที่สุดในภูมิภาคเอเชียและอาเซียน ซึ่ง ความต้องการน้ำตาลในตลาดโลกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากข้อมูลรายงานพื้นที่ปลูกอ้อย ปีการผลิต 2558/59 ของ สำนักงานคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทรายพบว่า ประเทศไทย มีพื้นที่ปลูกอ้อยทั่วประเทศ จำนวน 11,012,839 ไร่ แบ่งเป็น พื้นที่ปลูกอ้อยส่งโรงงาน 10,278,045 ไร่ และพื้นที่ปลูกอ้อยพันธุ์ 734,794 ไร่ โดยมีพื้นที่เพิ่มขึ้นจากปีการผลิต 2557/58 จำนวน 481,912 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 4.58 (กลุ่มวิชาการและสาร สนเทศอุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาลทราย, 2559) มีโรงงานผลิต น้ำตาลจากอ้อยรวม 51 แห่ง ทั้งนี้ ภาครัฐได้ตระหนักถึงความ สำคัญของการส่งเสริมการอุตสาหกรรมน้ำตาล โดยมีพระราช บัญญัติอ้อยและน้ำตาลทราย พ.ศ. 2527 เพื่อเป็นเครื่องมือใน การบริหารจัดการอุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาลทั้งระบบ ตั้งแต่ การส่งเสริมการเพาะปลูกและการรับซื้ออ้อย การควบคุมการผลิต และจำหน่ายน้ำตาลให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งเกษตรกรชาวไร่อ้อย ผู้ประกอบการโรงงานผลิตน้ำตาลทราย และผู้บริโภค

นอกเหนือจากการใช้อ้อย เป็นวัตถุดิบหลักในอุตสาหกรรม การผลิตน้ำตาลแล้ว ยังสามารถใช้ประโยชน์จากอ้อยในอุตสาหกรรม ที่ต่อเนื่องอื่น ๆ อีก เช่น กากน้ำตาล (Molasses) ที่ได้จาก กระบวนการผลิตน้ำตาล เป็นผลพลอยได้ (By-products) สามารถ นำไปใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตอาหารสัตว์สำหรับสัตว์เคี้ยวเอื้อง เช่น โค กระบือ แพะ ฯลฯ การผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพ การนำกาก น้ำตาลไปใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตเอทานอล ลดปัญหาผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อมจากเชื้อเพลิงฟอสซิลที่มาจากน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ

การนำขานอ้อย (Bagasse) และกากตะกอนหม้อกรอง (Filter cake) ที่เป็นของเสียจากกระบวนการผลิต สามารถนำไปใช้ ประโยชน์ได้อีก เช่น เป็นเชื้อเพลิงชีวมวลสำหรับผลิตไอน้ำและ กระแสไฟฟ้า ซึ่งนอกจากใช้ในกระบวนการผลิตของโรงงานแล้ว ไฟฟ้าที่ผลิตได้ ยังสามารถจำหน่ายเข้าระบบของการไฟฟ้า ส่วนภูมิภาค ซึ่งเชื้อเพลิงชีวมวลจะใช้เป็นพลังงานทางเลือกที่ จะช่วยลดการพึ่งพาการใช้ถ่านหินที่ต้องนำเข้าและลดการใช้ เชื้อเพลิงจากก๊าซธรรมชาติมาผลิตไฟฟ้า การนำขานอ้อยมาผลิต วัสดุก่อสร้างโดยอาศัยกาก เช่น อัดเป็นแผ่น (Particle board) การใช้ผลิตเยื่อกระดาษ (Pulp) และกระดาษชนิดต่าง ๆ ในส่วน ของกากตะกอนหม้อกรองสามารถนำไปใช้เป็นสารปรับปรุงดิน หรือเติมธาตุอาหารที่จำเป็นใช้เป็นปุ๋ยกลับไปใช้ในการปลูกอ้อย และพืชอื่น ๆ ซึ่งเป็นการลดการใช้ทรัพยากรที่สิ้นเปลือง และ เป็นการนำของเสียมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับหลัก การพัฒนาอย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าอุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาล จะสร้างประโยชน์ด้านมูลค่าทางเศรษฐกิจอย่างมากมายมหาศาล ช่วยให้คนมีรายได้ มีงานทำ มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่ก็ต้อง ยอมรับว่า กิจกรรมการพัฒนาโครงการที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม อ้อยและน้ำตาลหากมีการจัดการไม่ดีพอ ย่อมส่งผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อมได้เช่นกัน ทั้งในมิติด้านทรัพยากรกายภาพ ทรัพยากร ชีวภาพ คุณค่าการใช้ประโยชน์ และคุณค่าคุณภาพชีวิต

- ผลกระทบด้านทรัพยากรกายภาพ ตัวอย่างเช่น ผล กระทบด้านมลพิษทางอากาศ ตั้งแต่การใช้วิธีการเผาอ้อยก่อนตัด ส่งโรงงานน้ำตาล กระบวนการเผาไหม้เชื้อเพลิงจากขานอ้อย เพื่อผลิตไอน้ำร้อนและกระแสไฟฟ้า ฝุ่นละอองจากลานกองกาก ตะกอนหม้อกรองและขานอ้อย รถขนส่งบรรทุกอ้อย เป็นต้น

- ผลกระทบด้านทรัพยากรชีวภาพ เช่น การปลูกอ้อย ทำให้เกิดการปรับพื้นที่ แคว้งถางป่า หรือบริเวณที่เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ น้ำเสียที่มีการบำบัดไม่ได้มาตรฐานทำให้เกิดการปนเปื้อนลงสู่แหล่งน้ำส่งผลกระทบต่อสัตว์น้ำ เป็นต้น

- ผลกระทบด้านคุณค่าการใช้ประโยชน์ เช่น ผลกระทบจากการส่งเสริมให้มีพื้นที่การปลูกอ้อยซึ่งอาจมีผลกระทบต่อการใช้ประโยชน์ด้านเกษตรกรรมอื่น ๆ และอุตสาหกรรมการผลิตน้ำตาลมักเป็นอุตสาหกรรมที่มีการใช้น้ำค่อนข้างมาก ดังนั้น

อาจมีผลกระทบในเรื่องการใช้ทรัพยากรแหล่งน้ำร่วมกับภาคส่วนอื่น ๆ เป็นต้น

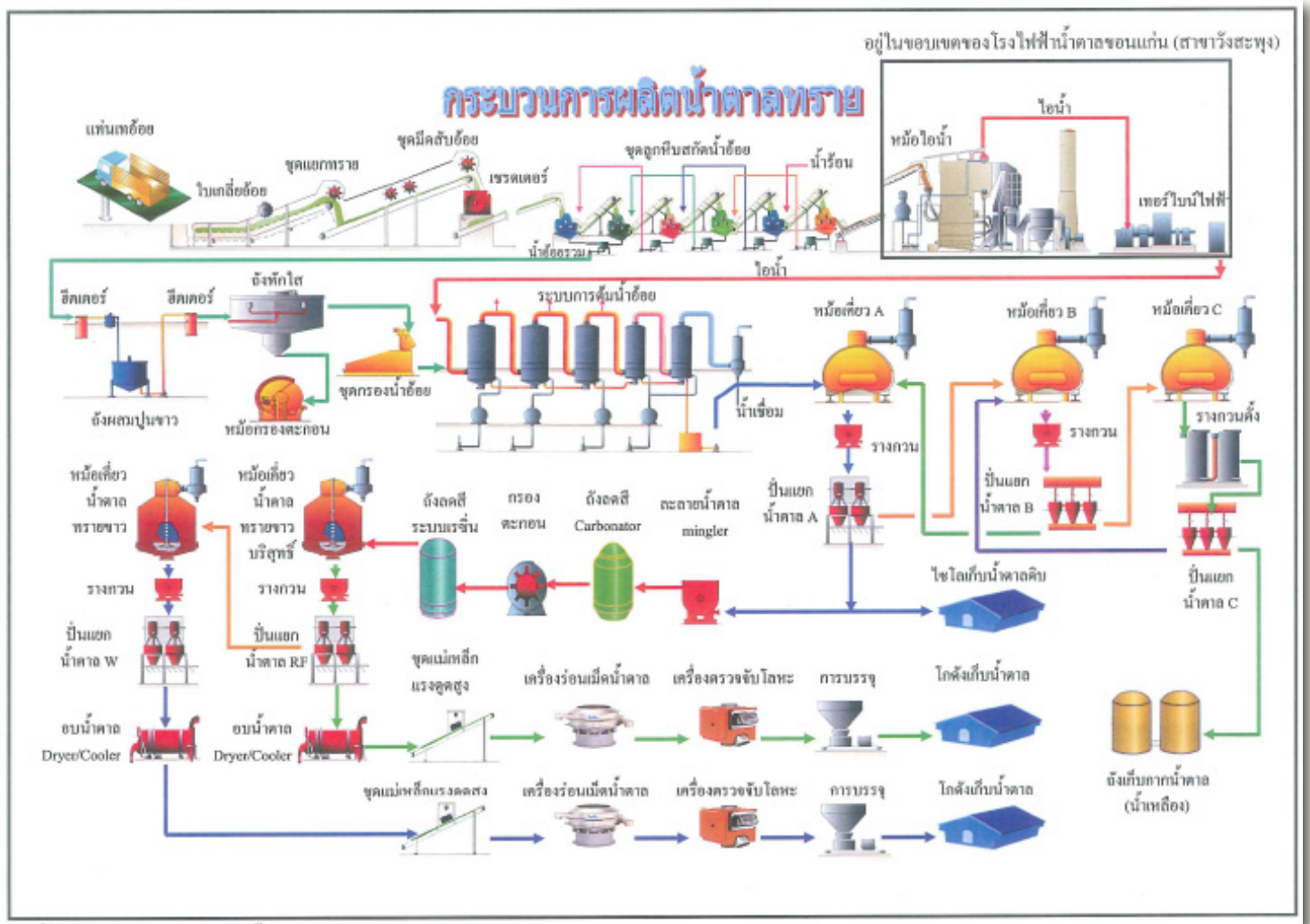
- ผลกระทบด้านคุณค่าคุณภาพชีวิต เช่น ฝุ่นละออง เขม่าเถ้าที่ผ่านการบำบัดที่ไม่มีประสิทธิภาพทำให้ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัย และเกิดเหตุเดือดร้อนรำคาญให้กับประชาชนที่อาศัยในบริเวณใกล้เคียงได้รับผลกระทบ ปัญหาอุบัติเหตุจากการจราจรของรถบรรทุกขนส่งอ้อยและน้ำตาล ปัญหาด้านสังคมจากแรงงานย้ายถิ่นหรือแรงงานต่างด้าว เป็นต้น

จากลักษณะผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมในมิติต่าง ๆ ข้างต้น อุตสาหกรรมประกอบกิจการเกี่ยวกับน้ำตาลได้ถูกกำหนดให้เข้าข่ายประเภทโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment หรือ EIA) มาตั้งแต่ปี 2539 ตามประกาศกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม เรื่องกำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชนที่ต้องจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2539) ลงวันที่ 22 มกราคม พ.ศ. 2539 ภายใต้พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ซึ่งอยู่ในลำดับที่ 4 ตามประกาศฯ ในสมัยนั้น ต่อมามีการปรับปรุงกฎหมายหลายฉบับจนถึงปัจจุบัน โครงการหรือกิจการอุตสาหกรรมผลิตน้ำตาล ยังถูกกำหนดให้เข้าข่ายประเภทโครงการที่ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ในลำดับที่ 13 ตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและหลักเกณฑ์ วิธีการระเบียบปฏิบัติและแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมลงวันที่ 24 เมษายน 2555 โดยแยกเป็น 2 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. การทำน้ำตาลทรายดิบ น้ำตาลทรายขาว น้ำตาลทรายขาวบริสุทธิ์ทุกขนาด ให้เสนอในชั้นขออนุญาตก่อสร้างเพื่อประกอบกิจการ หรือชั้นขออนุญาตประกอบกิจการ แล้วแต่กรณี
2. การทำกลูโคส เดกซ์โทรส ฟรักโทส หรือผลิตภัณฑ์อื่นที่คล้ายคลึงกัน ที่มีกำลังผลิตตั้งแต่ 20 ตันต่อวันขึ้นไป ให้เสนอในชั้นขออนุญาตก่อสร้างเพื่อประกอบกิจการ หรือชั้นขออนุญาตประกอบกิจการ แล้วแต่กรณี

ตัวอย่างแผนผังกระบวนการผลิต (Process Flow Diagram)

ที่มา : บริษัท น้ำตาลขอนแก่น จำกัด (สาขาวังสะพุง), 2555

การนำหลักการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมหรือ EIA มาใช้สำหรับอุตสาหกรรมประกอบกิจการเกี่ยวกับน้ำตาลเป็นการช่วยให้มีการจัดการปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากกิจกรรมพัฒนาโครงการได้อย่างเหมาะสม ครอบคลุมในทุกมิติ ทั้งด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งให้ความสำคัญในมิติของคน สอดคล้องกับหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน เพราะกระบวนการในการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม ตั้งแต่การกำหนดขอบเขตในการศึกษา และการจัดทำร่างรายงานและการกำหนดมาตรการในการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาโครงการในมิติต่าง ๆ โดยกำหนดให้มีการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนครอบคลุมกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียจากการดำเนินโครงการ โดยไม่จำกัดเฉพาะขอบเขตในรัศมีพื้นที่ศึกษาของโครงการเท่านั้น

สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโครงการ เพื่อหาทางเลือกหรือมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมในการดำเนินโครงการและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน มีการสำรวจข้อมูลสภาพเศรษฐกิจและสังคม การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ศึกษาและพื้นที่อ่อนไหว รวมทั้งชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการในรัศมีอย่างน้อย 5 กิโลเมตรครอบคลุมข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ลักษณะชุมชน และสภาพพื้นที่การบริหารและการปกครอง โครงสร้างประชากรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สภาพทางสังคมสภาพเศรษฐกิจ รูปแบบวัฒนธรรมและความเชื่อ การบริการขั้นพื้นฐาน สังคมการพัฒนาและปัญหาชุมชน เป็นต้น

ตัวอย่างผู้เข้าร่วมประชุมร่วมแสดงความคิดเห็น

ที่มา : รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการโรงงานผลิตน้ำตาลทราย
ของบริษัท รวมเกษตรกรอุตสาหกรรม จำกัด, 2558

ทั้งนี้ ผลการประเมินกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน จะนำมากำหนดมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อม และมาตรการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อม ส่วนรายละเอียดการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมสำหรับอุตสาหกรรมประกอบกิจการเกี่ยวกับน้ำตาลกลุ่มงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมด้านอุตสาหกรรม กองวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้จัดทำเอกสาร “แนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการอุตสาหกรรมประกอบกิจการเกี่ยวกับน้ำตาล” เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2558 เพื่อเผยแพร่ให้ผู้เกี่ยวข้องทั้งในส่วนของเจ้าของโครงการหรือผู้ประกอบการ บริษัทที่ปรึกษา ผู้จัดทำรายงาน นักวิชาการ รวมทั้งผู้ที่สนใจทั่วไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและจัดทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการอุตสาหกรรมประกอบกิจการเกี่ยวกับน้ำตาลให้เป็นไปตามหลักวิชาการในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยมีเนื้อหาและรายละเอียดที่ครอบคลุมในประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องครอบคลุมมิติด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ คุณค่าการใช้ประโยชน์ และคุณค่าต่อคุณภาพชีวิต ซึ่งสามารถวิเคราะห์ให้เห็นระดับผลกระทบจากการพัฒนาโครงการหรือกิจการสามารถกำหนดมาตรการป้องกัน

และแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมและมาตรการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้สนใจสามารถศึกษาเพิ่มเติมจากเอกสารและดาวน์โหลดได้ที่เว็บไซต์ www.onep.go.th/eia

ตัวอย่างในการประเมินและจัดการปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากอุตสาหกรรมประกอบกิจการเกี่ยวกับน้ำตาล โดยนำหลักการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมมาใช้ อาทิ

- การประเมินมลพิษทางด้านอากาศ โดยนำหลักการประเมินการแพร่กระจายมลพิษทางอากาศ โดยการนำแบบจำลองทางคณิตศาสตร์มาใช้ในการประเมิน การกำหนดค่าควบคุมอัตราการปล่อยมลพิษทางอากาศที่เข้มงวดโดยระบุพารามิเตอร์ค่าความเข้มข้นและอัตราการระบายมลสารที่จะใช้ในการควบคุมและ/หรือติดตามตรวจสอบประสิทธิภาพการทำงานของระบบจากปล่อยหม้อไอน้ำ ซึ่งจะกำหนดไม่เกินร้อยละ 80 ของค่ามาตรฐานโดยทั่วไปที่กำหนดตามกฎหมาย
- การกำหนดมาตรการที่ให้โครงการมีแผนการลดหรืองดการรับซื้ออ้อยไฟไหม้ มาตรการจูงใจในการส่งเสริมให้ใช้รถตัดอ้อยและอื่น ๆ
- การส่งเสริมในการนำกากตะกอนหม้อกรองไปใช้ทำปุ๋ยในไร่อ้อยของเกษตรกร

- การกำหนดมาตรการในการจัดคิวรถ การเก็บอ้อย ตกล่อน การกำหนดเวลาในการขนส่งของรถบรรทุกโดยหลีกเลี่ยง ชั่วโมงเร่งด่วน และหลีกเลี่ยงการจอดรถในเขตชุมชน
- มาตรการด้านความปลอดภัยในการจราจรบริเวณ ทางเข้า-ออกโครงการ เช่น การออกแบบให้มี Off lane การติดตั้ง ไฟสัญญาณจราจร
- การกำหนดมาตรการให้มีการทำบ่อเก็บน้ำดิบสำหรับ ใช้ในโครงการ การกำหนดมาตรการในการใช้น้ำ การผันน้ำ ระบบ ระบายน้ำและป้องกันน้ำท่วม
- การสร้างรั้วตาข่ายสูงล้อมรอบลานกองเถ้าและภาค ตะกอนหม้อกรอง เพื่อป้องกันการฟุ้งกระจายของฝุ่นละออง
- การกำหนดมาตรการในการจัดการน้ำเสียโดยให้มีการปูแผ่น HDPE ในบ่อบำบัดน้ำเสีย เพื่อป้องกันการรั่วซึมลงดิน และน้ำใต้ดิน

- การกำหนดให้มีพื้นที่สีเขียวและแนวกันชน โดยโรงงาน น้ำตาลต้องมีพื้นที่สีเขียวไม่น้อยกว่าร้อยละ 5 ของพื้นที่โครงการ และควรเป็นพื้นที่ที่เป็นแนวป้องกัน (Protection Strip) หรือ พื้นที่แนวกันชน (Buffer Zone) โดยรอบโครงการ
- การกำหนดให้มีคณะกรรมการพหุภาคีในการติดตาม การปฏิบัติตามมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมตามที่กำหนดในรายงาน การวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยให้มีผู้แทนจากภาค ประชาชนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่ง เป็นต้น
- การตรวจวัดคุณภาพสิ่งแวดล้อม เช่น ฝุ่นละอองและ ก๊าซที่ปล่อยออกจากปล่องหม้อไอน้ำ หรือโรงไฟฟ้าชีวมวล การตรวจวัดคุณภาพน้ำเสียและน้ำทิ้งที่ผ่านการบำบัด การตรวจ คุณภาพดินและน้ำใต้ดิน เป็นต้น

นอกจากมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อม และมาตรการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็น ผลมาจากการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยใช้รายงาน การวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นเครื่องมือสำคัญแล้ว ปัจจุบันยังมีข้อกำหนดทางกฎหมาย รวมทั้งนโยบายและ ยุทธศาสตร์การพัฒนาอ้อยและน้ำตาลที่มีมาตรการเสริมเข้ามา อาทิ ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง การให้ตั้งหรือขยาย โรงงานน้ำตาลในทุกท้องที่ทั่วราชอาณาจักร พ.ศ. 2558 มีการ กำหนดระยะห่างของโรงงานที่ตั้งใหม่กับโรงงานที่ได้รับอนุญาต ไว้แล้วไม่น้อยกว่า 50 กิโลเมตร โดยการวัดระยะเป็นเชิงเส้นตรง (ตามเงื่อนไขที่กำหนดในกฎหมาย) และมีแผนการเตรียมปริมาณ

อ้อยจากการส่งเสริมและพัฒนาอ้อยเข้าสู่โรงงานน้ำตาลที่ตั้งขึ้น ตามเงื่อนไข ทำให้การตั้งโรงงานน้ำตาลมีการกระจายโดยไม่กระจุก ตัว และสอดคล้องกับปริมาณอ้อยที่ส่งเสริมการปลูก ซึ่งส่งผลดี ในด้านการจัดการผลกระทบสิ่งแวดล้อมและการใช้ประโยชน์ พื้นที่นโยบายการส่งเสริมและยุทธศาสตร์การพัฒนาอ้อยและ น้ำตาลโดยมีมาตรการในการเพิ่มผลผลิตต่อไร่ การลดการเผา อ้อย การวิจัยและพัฒนาในด้านเทคโนโลยีตั้งแต่การเพาะปลูก การปรับปรุงกระบวนการผลิตและอื่น ๆ จะช่วยเสริมมาตรการ การจัดการด้านผลกระทบสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี

สุดท้ายนี้การที่จะพัฒนาอุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาลให้เกิดประโยชน์ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่เกษตรกรชาวไร่อ้อย ผู้ประกอบการโรงงานน้ำตาล และอุตสาหกรรมต่อเนื่อง หน่วยงานภาครัฐที่ส่งเสริมและให้การอนุญาต และภาคประชาชนจะต้องร่วมมือกัน โดยหลักการที่ว่าต้องพึ่งพาอาศัยกันและอยู่ร่วมกันได้ ซึ่งทุกฝ่ายได้รับประโยชน์และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่ได้รับผลกระทบจากกิจกรรมการพัฒนาโดยเฉพาะประชาชนที่อยู่รอบโครงการหรือผู้ที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ

ดังนั้น การให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมและเงื่อนไขต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนดอย่างเคร่งครัด ความรับผิดชอบด้านสังคมและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน การกำกับดูแลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะช่วยให้อุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาลของประเทศไทย สามารถบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้โดยไม่ยากนัก

เอกสารอ้างอิง

1. กลุ่มวิชาการและสารสนเทศอุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาลทราย. 2559. กิจกรรม สอน. รายงานพื้นที่ปลูกอ้อยของประเทศไทย ปีการผลิต 2558/2559. เว็บไซต์ : <http://www.ocsb.go.th/upload/OCSBActivity/fileupload/8071-2689.pdf>. สำนักงานนโยบายอุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาลทราย สำนักงานคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทราย, วันที่สืบค้น 16 พฤศจิกายน 2559
2. บริษัทน้ำตาลขอนแก่นจำกัด (สาขาวังสะพุง). 2555. รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมโครงการ โรงงานน้ำตาลขอนแก่น (สาขาวังสะพุง).
3. บริษัทรวมเกษตรกรอุตสาหกรรม จำกัด. 2558. รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมโครงการ โรงงานผลิตน้ำตาลทรายของบริษัทรวมเกษตรกรอุตสาหกรรม จำกัด.

ทำ EIA หรือ EHIA กรณีโครงการเขื่อน หรืออ่างเก็บน้ำแล้วประชาชนได้ประโยชน์อะไร

จรัส เทพอวยพร
นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการพิเศษ
กลุ่มงานวิชาการและฐานข้อมูล

นับตั้งแต่ พ.ศ. 2518 ที่ประเทศไทยมีการออกพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติฉบับแรก และมีการออกประกาศกระทรวง เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการที่ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment : EIA) เมื่อ พ.ศ. 2524 และรายงาน EIA ฉบับแรก เริ่มเมื่อ พ.ศ. 2527 ซึ่งถือว่า EIA ได้ถือกำเนิดมานับตั้งแต่บัดนั้นมาจนถึงปัจจุบัน โดยระยะเวลาที่มีการประกาศหรือเป็นข้อกำหนด ให้การพัฒนาโครงการที่เข้าข่ายประเภทและขนาดตามประกาศฯ ดังกล่าว ต้องมีการจัดทำ EIA จำนวนอย่างน้อย 8 พันกว่าโครงการ โดย

เป็นโครงการเขื่อนขนาดใหญ่ที่ก่อสร้างกว่า 25 โครงการ ทั้งนี้ ตลอดระยะเวลากว่า 32 ปีที่ผ่านมา นั้น กลับมีผลสะท้อนกลับเกี่ยวกับการจัดทำ EIA ที่ผ่านมามีจำนวนมากดังกล่าว มิได้สะท้อนกลับมาในมุมมองด้านดีที่เพิ่มขึ้นตามระยะเวลาทอดยาวนานขึ้น แต่กลับทวีความรุนแรงในด้านลบ หรือกล่าวสั้น ๆ ว่า EIA เป็น “ตัวขัดขวางหรือถ่วงความเจริญของประเทศ”

แต่หากพิจารณาอย่างเป็นกลาง และตามที่กฎหมายได้ให้อำนาจตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ที่ใช้ในปัจจุบัน EIA นับเป็นเครื่องมือประเภทหนึ่งที่ใช้ในขับเคลื่อนการดูแลและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อมของประเทศไทยให้เกิดความสมดุล ยั่งยืน ทั้งนี้ เหตุผลที่กล่าวเช่นนั้น มีดัชนีที่บ่งชี้ที่เป็นรูปธรรม อาทิ กรณีทำ EIA/EHIA โครงการเขื่อนหรืออ่างเก็บน้ำในภาพด้านล่าง

จากวงจรกิจกรรมจัดทำรายงาน EIA/EHIA โครงการเขื่อนหรืออ่างเก็บน้ำข้างต้นจะเห็นได้ว่า การที่เจ้าของโครงการเขื่อนหรืออ่างเก็บน้ำที่เกือบทั้งหมดเป็นหน่วยงานรัฐและมีการจัดทำ

รายงาน EIA/EHIA แม้จะใช้งบประมาณสูง และใช้ระยะเวลาในกระบวนการพิจารณาอาจนานนับปี แต่ผลดีที่เกิดจากการจัดทำรายงาน EIA/EHIA มีมากมายหลายประการ อาทิ การสร้างเขื่อน แม้จะทำหลายป่าไม้ แต่ส่วนนี้อาจถูกต้องเพียงบางส่วนเพราะแผนปฏิบัติการป้องกันแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อม หรือ EIMP ที่มีมาตรการให้ปลูกป่าทดแทนอย่างน้อย 2 เท่าของพื้นที่ป่าที่สูญเสียจากการสร้างเขื่อนหรืออ่างเก็บน้ำ เพื่อสร้างความมั่นใจ

รูปจาก กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

ได้ว่า มิได้ส่งผลให้เกิดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก แต่กลับเพิ่มพื้นที่ป่า และลดก๊าซเรือนกระจกเพราะป่าไม้เพิ่มขึ้น 2 เท่าของที่สูญเสีย ได้นำต้นทุนสำหรับดับไฟป่า ในฤดูแล้งได้แหล่งน้ำสำหรับสัตว์ป่า และยังป้องกันการล่าสัตว์ป่าได้อีกทางหนึ่งด้วย นอกจากนี้

ประชาชนยังสามารถหาของป่าเพื่อเสริมรายได้ด้วย หรือเป็นแหล่งท่องเที่ยวทำให้ประชาชนโดยรอบมีอาชีพเสริม ไม่ต้องอพยพไปทำมาหากินในเมืองใหญ่ ซึ่งช่วยลดปัญหาสังคมได้อีกทางหนึ่ง

รูปที่ 1 อบรมทำปลาร้า เพาะเห็ด โครงการกิวคอหมา จังหวัดลำปาง (ตามที่กำหนดไว้ในแผน EIMP)

รูปที่ 2 ถนนลาดยางพร้อมไฟฟ้าของโครงการอ่างเก็บน้ำ นฤปดินทรจินดา (โครงการห้วยโสมง) จังหวัดปราจีนบุรี

อนึ่งจากตัวอย่างข้างต้นพอสรุปได้ว่า การทำ EIA หรือ EHIA แล้วประชาชนได้ประโยชน์อะไร คำตอบที่ได้คือ 1) ผลประโยชน์ทางตรงที่ประชาชนจะได้รับ อาทิ ก) การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนที่ทันสถานการณ์ ข) มีส่วนร่วมในการพัฒนาโครงการหรือตัดสินใจ ค) สามารถนำเอกสารหรือ EIA ไปอ้างอิงในศาลได้ หากเห็นว่า การศึกษาไม่ถูกต้อง หรือไม่ครอบคลุมผลกระทบที่แท้จริง 2) ผลประโยชน์ทางอ้อม อาทิ ก) มีน้ำทำการเกษตร อุปโภค-บริโภค ข) รายได้เพิ่มจากการทำประมง การทำอาชีพที่เหมาะสมกับพื้นที่นั้น ๆ ตามที่กำหนดไว้

ในแผน EIMP (ดังแสดงรูปที่ 1) ค) ประชาชนไม่ต้องไปขายแรงงานในเมืองใหญ่ ง) สุขภาพกาย สุขภาพจิตของประชาชนที่อยู่รอบเขื่อน อย่างน้อยดีเท่าเดิมหรือดีกว่าเดิม เพราะมีระบบสาธารณสุขโรคที่เข้าถึงได้เพิ่มขึ้นไม่ว่า น้ำ ไฟฟ้า ถนน (ดังแสดงในรูปที่ 2) จ) เศรษฐกิจระดับจังหวัดที่มีเขื่อนนั้น ๆ ตั้งอยู่มีการขยายหรือเติบโต นอกจากนี้ยังมีสถานพยาบาลหรือบุคลากรทางการแพทย์เพิ่มเติม และมีการควบคุมโรคต่าง ๆ บริเวณที่ตั้งที่พักคนงานและบริเวณบ้านของประชาชนที่อยู่รอบ ๆ เขื่อน โดยใช้เงินจากงบประมาณในแผนแก้ไข EIMP

รูปที่ 3 การจัด Big Cleaning Day ของกรมควบคุมโรค ณ โครงการอ่างเก็บน้ำมณฑลจินดา (โครงการห้วยโสมง) จังหวัดปราจีนบุรี

(ดังแสดงในรูปที่ 3) ทำให้การเข้าถึงเพื่อให้ได้รับการดูแลสะดวก
เพิ่มขึ้น เป็นต้น จากที่กล่าวมาข้างต้นเป็นข้อเท็จจริงในเบื้องต้น
ที่แสดงว่า แท้จริงแล้ว EIA มิได้เป็นตัวขัดขวางหรือถ่วงความ
เจริญของประเทศ แต่กลับส่งเสริมให้การพัฒนาประเทศเป็นไป

ด้วยความรอบคอบ ถูกต้อง เหมาะสม เพื่อสร้างเสริมให้เกิดความ
มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนสืบไป

สำนักวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

60/1 ซอยจันทนา 7 ถนนพระรามที่ 6 กรุงเทพฯ 10400

โทร. 0-2265-6500 โทร. 6856 โทรสาร 0-2265-6629 <http://www.onep.go.th/eia>

ชำระค่าฝากส่งเป็นรายเดือน
ใบอนุญาตที่ 16/2535
ปทว.สนทสปอ

